

שני דיני פרק שלשה עשר כתובות

ק"ב.

עין משפט
נר מצוה

עה א מיי פ"ה מהל'
מלכס הלכה יא:
עו ב שם הלכה י:

לענין רש"י

שאנדי"ר (שיאוודי"ר).
(לחם) נעשה מקמת גרוע.

מוסף רש"י

אקרא. מקום מעבר
הנהר, וזע"ו פורע"ו
(מגילה א). אפשר אדם
בונה בית לבנו קטן.
כענין קטן הבנים של
חס היה ומלכס שני
לכיס (סוטה ד). אלא
שמבונה על אחת
משבעה בצוען. לשון
אבנה ממנה (בראשית טו)
ללומר מושבת בפירות
(סוטה ד). בטרשים.
סלעים, שאין עושין פירות
כאין להם (שם). עמא
פזיזא. נהנה, דקדמיתו
פומיכו לאודניכו.
קודם ששמעם אותה
היאן היא קשה ואם מולו
לעמוד בה קלמס עליכס
לקיימה (שבת פג).
הדרן עלך שני דיני
גיורת

מנשק ביפי דעבו. משמע דמלך ישראל הוא וכן ציליהי מי
שאלמו (גיטין דף עו:) ומימנה דכ"ק דגיטין (דף ג. ושם)
מנן עכו כאלך ישראל לגיטין משמע דהוי מחוץ לארץ ומפרש צירוף
חזיה צלך וחזיה צחך לארץ: **רבי חנינא** הוה מתקף מתקליה.
פירוש שוקל אבנים ומואלן קלות אמר
עדיין לא נכנסתי לארץ ישראל כיון
שקלן ומאלן כצידות אמר כבר
נכנסתי לארץ ישראל וכן מפרש
בגמרא דפרשת שלח לך כשעלה ר'
חנינא הגדול מצבל בקש לדע אס
נכנס לא"י והיה שוקל אבנים כל זמן
שהיו קלות אמר עדיין לא נכנסתי
לארץ ישראל כיון שמאלן כצידות אמר
אין אלו אלא אבני ארץ ישראל והיה
מנשקן וקרא עליהן את הפסוק
הזה כי רצו עבדיך את אבניה:
דור

והוא כמבי מיכסי עד אקרא ותולבנקי כ"ב
פרסי אורכא ופותיא שיתא פרסי רבי חלבו
ור' עוריא ור' יוסי בר חנינא איקלעו לההוא
אתרא אייתו קמייהו אפרסקא דהוה כאילפס
כפר הינו ואילפס כפר הינו כמה הוי ה'
סאין אכלו שלישי והפקירו שלישי ונתנו לפני
בהמתן שלישי לשנה איקלע ר' אלעזר להתם
ואייתו לקמיה נקמו בידיה ואמר י' ארץ פרי
למלחה מרעת יושבי בה רבי יהושע בן לוי
איקלע ^ה לגבלא חזנהו להנהו קטופי דהו
קיימי כי עיגלי אמר עגלים בין הגפנים
אמרו ליה קטופי נינהו אמר ארץ ארץ הכניסי פירותיך למי את מוציאה
פירותיך לערביים ^ה הללו שעמדו עלינו בחטאתינו לשנה איקלע ר' חייא
להתם חזנהו דהו קיימי כעיוי אמר עוים בין הגפנים אמרו ליה זיל לא
תעביד לן כי חבדך: תנו רבנן בברכותיה של ארץ ישראל בית סאה עושה
חמשת ריבוא כורין בישיבתה של צוען בית סאה עושה שבועים כורין
דחניא אמר רבי מאיר אני ראיתי בבקעת בית שאן בית סאה עושה שבועים
כורין ואין לך מעולה בכל ארצות יותר מארץ מצרים שנאמר ^ב כגן ה' כארץ
מצרים ואין לך מעולה בכל ארץ מצרים יותר מצוען דהו מרבו בה מלכים
דכתיב ^ג כי היו בצוען שריו ואין לך מרשים בכל א"י יותר מחברון דהו
קברי בה שיכבי ואפילו הכי חברון מבונה על אחת משבעה בצוען דכתיב
^ד וחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים ^ה מאי נבנתה אילמא נבנתה
ממש אפשר אדם בונה בית לבנו קטן קודם שיבנה לבנו גדול שנאמר
^ו ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען אלא שמבונה על אחת משבעה בצוען
והני מילי בטרשים אבל שלא בטרשים חמש מאה והני מילי שלא
בברכותיה אבל בברכותיה כתיב ^ז ויזרע יצחק בארץ ההיא וגו' תניא אמר
רבי יוסי סאה ביהודה היתה עושה חמש סאין סאה קמח סאה סלת סאה
סובין סאה מורסין וסאה קיבוריא א"ל ההוא ^ח צדוקי לר' חנינא יאה משבחיתו
בה בארבעון ^ט בית סאה אחת הניח לי אבא ממנה משח ממנה חמר ממנה
עיבור ממנה קיטניות ממנה רועות מקנתי א"ל ההוא בר אמורא לבר
ארעא דישאל האי [תאלתא] דקיימא אגודא דירדנא כמה גדריתו מינה
אמר ליה שיתין כורי א"ל ^י אכתי לא עייליתו בה אחריבתוהו אגן
מאה ועשרים כורי הוה גזרינן מינה אמר ליה אנא נמי מחד גיסא
קאמינא לך אמר רב חסדא מאי דכתיב ^{יא} ואתן לך ארץ חמדה נחלת
צבי למה ארץ ישראל נמשלה לצבי לומר לך מה צבי זה אין עורו
מחזיק בשרו אף ארץ ישראל אינה מחזקת פירותיה דבר אחר מה צבי
זה קל מכל החיות אף ארץ ישראל קלה מכל הארצות לבשל את פירותיה
אי מה צבי זה קל ואין בשרו שמן אף ארץ ישראל קלה לבשל ואין פירותיה
שמנים תלמוד לומר זבת חלב ודבש שמנים מחלב ומתוקים מדבש ירבי
אלעזר כי הוה סליק לארץ ישראל אמר פלטי לי מחדא כי סמכוהו אמר פלטי
לי מתרתי כי אותבוהו בסוד העיבור אמר פלטי לי מתלת שנאמר ^{יב} והיתה
ידי אל הנביאים החוזים שוא וגו' בסוד עמי לא יהיו זה סוד עיבור ובכתב
בית ישראל לא יכתבו זה סמיכה ואל אדמת ישראל לא יבואו כמשמעו רבי
זירא כי הוה סליק לא"י לא אשכח מברא למעבר נקמ במצרא וקעבר אמר
ליה ההוא ^{יג} צדוקי ^{יד} עמא פזיזא דקדמיתו פומיכו לאודניכו אכתי בפזיותיכו
קיימיתו אמר ליה דוכתא דמושה ואהרן לא זכו לה אנא מי יימר דוכינא
לה: יד' אבא מנשק ביפי דעבו ר' חנינא מתקן מתקליה ר' אמי ורבי אסי
קיימי

עס צהול: דקדמיסו פומיכו לאודניכו. מתחלתס הייתס צהוליס
צצהלתכס כצחלה למחר לעשות דבר צלל עמו: כיפי. אלמוגיס. ליסנא אחרינא כיפי דעכו
סלעיס: מסקן מסקליה. משה ומתקן משולי העיר מחמת חובת הארץ שהיתה חביבה עליו ומחור שלא יאל שם רע על הדרכים:
קיימי

והוה כמזי מיכסי עד אקרא דולונקני. כשתכרף כל המקומות
ישתער לך: **נקטו צידיה.** מאלן קטנות נחמות צידו אחת: **קטפי.**
אשכולות כדמתרגמינן (ויקרא כה) לא תבזור לא תקטוף: **לשנה.**
לסוף שנה: **צברותיה.** כשהשנה מצורכת: **ציטתה של זוען.**
כלומר כדמפרש ואזיל ומזוען אחת
למד לארץ ישראל כדמפרש ואזיל:
אני ראיתי צנעפת בית שאן. שהיא
משאר ארצות: **בית סאה עושה**
שבעים כורים. וכיון דשאר ארצות
יש שבעים כורים כל שכן צלך מצרים
שאין לך מעולה בכל הארצות כמצרים
שהרי נמשלה לגן ה' ואין כמצרים
מדינה מעולה כזוען: **דמרכו זה**
מלכי. מצרים שנאמר כי היו צוען
שריו. על מלכי ישראל הכתוב מדבר
לגנאי שמרדו צהקצ"ה וסמכו על
מלכי מצרים ותמיד היו שריהם
ושלוחיהם מלויין צוען שלוחים למלך
מצרים מציאין תשורה: **מבונה.**
בניה כלל טוב. מבונה לשון פרי
כדכתיב (בראשית ג) ואבנה גם אנכי
ממנה: **לכנו הקטן.** לכנען: **לכנו**
גדול. למצרים: **על אחס משבעה.**
הרי שבע פעמים שבעים כורים
הרי ד' מאות ותשעים ובמקום שאינו
טורשים כחברון יש להוסיף עד חמש
מאות ובברכותיה כתיב מאה שערס
על אחת ששאר שנים נמצך למאה.
מאה פעמים חמש מאות הרי חמשת
ריבוא: **סאה קמח.** הוא אבק דק
היואל מן הנפה והחטין טחויין
צרחים של גריסין ואין טחויין דקין
והנפה מוליאה הקמח וקולטת פסולת
ומחזיר מה שנפסה לריחים: **סובין.**
שהמכתשת מוליאה כשלותמין חטין
לסולת כותשין אותן צמכתשת:
מורסין. הן סובין היואלין צלחונה:
קיבוריא. קמח שאינו יפה שעושים
ממנו פת צבור וקורין שאנדי"ר:
יאה משבחיתו זה צארעון. יפה
אחס משבחיתו אותה: **בית סאה הניח**
לי אבא. צלך ישראל: **א"ל ההוא**
בר אמורא. אחד מצני האמורי
אמר ליהודי תחלת ציאתו לארץ:
הך תאלתא דקיימא אגודא דירדנא.
דקל פלוני העומד על שפת הירדן:
כמה גדריתו מינה. כמה תמריס
אחס גודרים הימנו. לקיטת תמריס
קרויה גדיה צלשון [משנה וגזרל
צלשון] ארמי: **אין עורו מחזיק אס**
צשו. שהעור כוון וגומד לאחר
הפשטו: **אינה מחזקת פירותיה.**
עושה פירותיה מרובין עד אין מקום
להצניען: **פלטי לי מחדא.** נלתי
מאחת מהן מן הקללות האמורות
צמקרא: **נקט צמרא.** יש מקום
שארן גשר ומשליכין עץ על רוחצ
הנהר משפה לשפה ואינו רחצ לילך
עליו כי אס אוחו צידיו צחצל המתוח
למעלה הימנו קשור שני ראשו
צשתי ימידות אחת מאלן ואחת מאלן
שהקדמתס נעשה לשמע ועודכס
סלעיס: מסקן מסקליה. משה ומתקן

(א) [עין חוס' ע"ז נט. ד"ה
איקלע], (ב) [בס"פ: לגוים],
(ג) סוטה ל: ד, (ד) [בס"פ:
מנאלן], (ה) [עין חוס' צ"ב
יג. ד"ה ולא אתן], (ו) [עין
ר"ה יג. ובש"י שם צ"ע
וע"ע גיטין מ, ט, ז, ט] [שם
פס"ה], (ח) [בס"פ: סוטה],

תורה אור השלם

1. ארץ פרי למלחה
מקצת ישיבי בה:
תהלים קו לד
2. וישא לזט את עיניו
וירא את כל כפר הירדן
כי בלה משקה לפני
שחת יי את סדם ואת
עמרה כגן יי פארץ
מצרים באבקה צער:
בראשית יג י
3. כי היו בצען שריו
ומלאכי חס יגיעו:
ישעיה ל ד
4. ויעזר בנגב ויבא עד
חברון ויש אחימן שש
ותלמי ילידי הענק
וחברון שבע שנים
נבנתה לפני צען
מצרים: כבוד יג כב
5. ובני חם כוש ומצרים
ופוט וקנען: בראשית י
6. ויזרע יצחק בארץ
ההוא וימצא בשנה
ההוא מאה שערים
ויקברוהו יי
7. ואנכי אמרתי איה
אשיתך בבנים ואתן לך
ארץ חמדה נחלת צבי
צבאות גוים ואמר אני
תקראי לי ומאחרי לא
תשובי: ירמיהו ג יט
8. ותיקתה ידי אל
הנביאים החוזים שוא
והקסימם קוב בסוד עמי
לא יהיו ויכתב בית
ישאל לא יכתבו ואל
אדמת ישראל לא יבאו
ויזרעום כי אני אדני
אלהים: יחזקאל יג ט

הגהות הב"ח

(א) נג' אמר ליה לא
עייליתו בה אכתי
אחרימיהו פג:

1. כי רצו עבדיך את אבניך ואת עפרה יחוננו: תהלים קב טו
 2. ועוד בה עשרה ושבה והיתה לבער כאלה וקאלון אשר בשלכת מצבת גם נרע קרש מצבתה:
 ישעיה ו יג
 3. אל תיראו בהמות שדי כי עץ נשא פרוז מדרך בני עץ נשא פרוז תאנה ונפן נתנו חילם: יואל ב כב

דור שבן דוד בא. אידי דאיירי צצרכת העולם הנצח דהיינו לימות המשיח נקט לה נמי הכא:
עתידין כל אילני סרק שבארץ ישראל שיטענו פירות בו. לפי שרואה לסיים צדכר טוב נקט לה הכא ולא קאמר לה לעיל דאיירי צהני מילי:
 הדרן עלך שני דיני גזירות

קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא ר' חייא בר גמדה מיוגדר בעפרה שנאמר י כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו אמר רבי זירא אמר רבי ירמיה בר אבא דור שבן דוד בא קטיגוריא בתלמידי חכמים כי אמריתה קמיה דשמואל אמר צירוף אחר צירוף שנאמר² ועוד בה עשיריה ושבה והיתה לבער תני רב יוסף בוזי ובוזי דבוזי אמר רב חייא בר אשי אמר רב עתידין כל אילני סרק שבארץ ישראל שיטענו פירות שנאמר³ כי עץ נשא פרוי תאנה וגפן נתנו חילם:
 קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא ר' חייא בר גמדה מיוגדר בעפרה שנאמר י כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו אמר רבי זירא אמר רבי ירמיה בר אבא דור שבן דוד בא קטיגוריא בתלמידי חכמים כי אמריתה קמיה דשמואל אמר צירוף אחר צירוף שנאמר² ועוד בה עשיריה ושבה והיתה לבער תני רב יוסף בוזי ובוזי דבוזי אמר רב חייא בר אשי אמר רב עתידין כל אילני סרק שבארץ ישראל שיטענו פירות שנאמר³ כי עץ נשא פרוי תאנה וגפן נתנו חילם:
 הדרן עלך שני דיני גזירות

א) פי' הגון על זה תמלא כספר החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג כספר זכיות ח"א פ"ג, כספומא וסוף משנת הרמ"א ז"ל וכן בסוף י"ט כ"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו.

הדרן עלך שני דיני גזירות וסליקא לה מסכת כתובות

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

⁶ הדרן עלך מסכת כתובות והדרן עלן. דעתן עלך מסכת כתובות ודעתך עלן. לא נתנשי מינך מסכת כתובות ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי:

יאמר בן שלשה פעמים ואחר כך יאמר:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אמונתנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא.⁶ חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא:

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפנינו ובפפיות עמך בית ישראל. ונהיה כלנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך: מאויבי תחכמי מצותיך כי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש: לעולם לא אשבח פקודיך כי בם חיינתי: ברוך אתה יי למדני חקיך: אמן אמן אמן סלה ועד:

מודים אנחנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות. שאנו משכימים והם משכימים. אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים. אנו עמלים והם עמלים. אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינן מקבלים שכר. אנו רצים והם רצים. אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת. שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בה:

יהי רצון מלפניך יי אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת כתובות בן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסייםם ללמוד וללמוד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה. וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ורעי וזרע ורעי עד עולם. ותתקיים בי בהתהלכה תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחה. כי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים: אורך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד: יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום:

יתגדל ויתקדש שמה רבא. בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא, ולאחיא מתיא, ולאסקא לחיי עלמא, ולמבנא קרתא דירושלם, ולשכלל היכליה בגוה, ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא, ולאבתא פולחנא דשמיא לאתריה, וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה, ויצימח פרקנה ויקרב משיחהו. בחיכוך וביומיוכוך ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב, ואמרו אמן. יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך וישתבח ויתפאר ויתרום ויתנשא ויתגדר ויתעלה ויתהלל שמה דקדשא בריך הוא. לעלא מן כל ברכתא ושירתא תשבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: על ישראל ועל רבנן, ועל תלמידיהו ועל כל תלמידי תלמידיהו, ועל כל מאן דעסקין באורייתא, די באתרא (קדישא) הדין ודי בכל אתר ואתר, יהא להון ולכוון שלמא רבא חנא וחסדא ורחמי וחי אריכי ומזוני ריחי ופרקנא מן קדם אבוהון די בשמיא וארעא ואמרו אמן: יהא שלמא רבא מן שמיא וחי טובים עלינו ועל כל ישראל, ואמרו אמן: עושה שלום במרומו הוא ברחמי עושה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן: